הלכה · משנה תורה · מפרשים · קובץ על היד החזקה · ספר מדע

קובץ על היד החזקה על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבי נחום טרייביטש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קובץ על היד החזקה על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבי נחום טרייביטש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קובץ-על-היד-החזקה-על-משנה-תורה-הלכות-עבודה-זרה-וחוקות-הגויים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ג 5
פרק ב 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ה 5
הלכה ז 5
הלכה ט 5
פרק ג 6
הלכה ג 6
הלכה ה 6
הלכה ו 7
הלכה ז 7
פרק ד 8
הלכה א 8
הלכה ד 9
הלכה ה 10
הלכה ו 10
הלכה י 10
הלכה יא 10
הלכה יב 11
פרק ה 11
הלכה ב 11
הלכה ג 11
הלכה ד 11
הלכה ו 12
הלכה יא 12
פרק ו 12
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ד 13
הלכה ה 14
הלכה ו 14
הלכה ז 14
הלכה ט 15
הלכה י 15
פרק ז 15
הלכה ב 15
הלכה ה 15
הלכה ו 16
הלכה ט 18
הלכה י 18
הלכה יז 19
הלכה יט 19
פרק ח 20
הלכה א 20
הלכה ד 20
הלכה ו 20
הלכה ט 20
הלכה יא 21
פרק ט 21
הלכה א 21
הלכה טז 22
פרק י 22
הלכה ד 22
פרק יא 22
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה יב 22
הלכה יד 23
פרק יב 23
הלכה א 23

הלכה ב 23
הלכה ו 23
הלכה יא 24

פרק א

הלכה ג

שנאמר ויקרא שם. וכ"כ הרמב"ם בס' המורה מביאו הרמב"ן על התורה שמלת עולם רומז לקדמות השי"ת כי הודיע היותו קודם לזמן.

פרק ב

הלכה ב

ואפילו להסתכל כו'. מדאמרינן בגמרא משום שנאמר אל תפנו עיין ברש"י שם משמע דאינו אלא איסור דרבנן. ובספר הליכות עולם כתב בשם תלמידי הרשב"א היכא דמצינו בגמרא שנאמר היינו דמפשטא דקרא ילפינן וכ"מ דאתמר בגמרא משום שנאמר אינו אלא אסמכתא בעלמא, ועיין בס' משנת חכמים (דף מ"ז):

הלכה ג

הרי זה לוקה. כתב מהרש"ל פי' דמשכחת לה מעשה בראייה כגון שהיתה מכוסה וגילה לראותה. והוי יודע דמוכח מדברי רבינו כאן אע"ג דלאו זה משכחת בלי מעשה מ"מ כיון דעביד מעשה עכ"פ מיחייב דלא כמו שכתב הרא"ה בספר החינוך בסימן שמ"ה ושמ"ו דכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אע"פ שיש בו מעשה אין לוקין. ויש מבוכות רבות בענינים אלה ואין פה מקומו להאריך:

הלכה ה

אסור לספר עמהם. עיין סנהדרין (דף ל"ח ע"ב):

הלכה ז

אין המגדף חייב כו'. עיין כ"מ וכבר זכינו לחדושי הר"ן שכתב ואין פירש"י מחוור כו' לפיכך פירשו דאע"ג דקרא לא משתעי אלא במגדף מ"מ כיון שסמך הכתוב נקיבת השם אצל מיתה בא ללמד על כל המומתים בענין השם שאין חייבין אלא בנקיבת השם, וזה הוא שיטת רבינו פה:

הלכה ט

מן השמות המיוחדים. רבינו דקדק המיוחדים דלא תיתי למטעי דגם באותן שמות שמשביעים את העדים כגון אותן המבוארים בפ"ו מה' יסודי התורה ה"ט ע"ש בכ"מ יש מי שאומר דשלמה האמור בשה"ש הוא בכלל שאינם נמחקים, משום זה הוסיף כאן תיבות המיוחדים שאינו חייב כ"א בתיבות המיוחדים:

פרק ג

הלכה ג

זביחה בכלל עבודה. עיין כ"מ. וא"ת אמאי לא מני נמי מקבל ומולק כו', נ"ל דמולק היינו זובח ומקבל לאו עבודה היא אלא אם זרק ותירוצו צ"ע עיין בת"ח שם. ולי נראה דהנה הא דכתב ברש"י שלפנינו דבשלמא מקבל ומולק לא קשה לן כבר כתב המל"מ דט"ס הוא ברש"י וצ"ל מוליך דודאי מולק חייב והביא שם ראיה בשם התוס' יומא (דף ס"ג) וכן כתב הת"ח שם אבל בחידושי הר"ן היה כתוב לפניו הגירסא שלפנינו ברש"י וסיים שם ואפשר לי לומר דכתב רש"י ז"ל הכי ה"מ מקמי דאית לן הבנין אב מזביחה אלא דהוי ס"ל לתנא משום דאשכחן בקראי הני עבודות נקטינהו תנא א"כ זריקה נמי אשכחן בקרא ומשני זורק היינו מנסך ומליקה וקבלה דלא אשכחן בקרא לא תני תנא, מיהו לבתר דעבדינן בנין אב מזביחה לכל עבודת פנים אף מולק ומקבל בכלל דבפנים הוי וחייב, הרי מנסך עביט של מי רגלים חייב אפילו אין דרכה בכך כיון דשם נסוך איתיה בפנים אע"פ שאין מי רגלים לא בפנים ולא בחוץ דרך עבודה א"כ כ"ש מליקה וקבלה וסיים שם כן נראה לי וצ"ע ע"כ. עפ"ז יש לנו לומר דשיטת רבינו כן הוא ולא חשיב מקבל ומולק משום דמק"ו דעביט של מי רגלים המבואר בהל' ד' ידעינן לה כנ"ל דלא כמ"ש:

הלכה ה

חייב ומביא קרבן על שגגתו. עיין כ"מ ובתוספות סנהדרין (ס"ד ע"א) ד"ה אע"ג כתבו דמתני' מיירי לעובדה בביזוי קמ"ל דאי לא מכוין אלא לבזות פטור. וכתב הרש"א שם דהתוס' לא ניחא להו בפירוש הכ"מ ע"ש. ובס' ת"ח תמה קרא על הכ"מ דלא עלתה על דעת הרמב"ם לאוקמי מתניתין בשוגג דהא הפוער עצמו לפעור לפרושי מתניתין דלעיל מיניה קאי דקתני א"ה הנסקלין ועוד אי ס"ל להרמב"ם כן הו"ל למכתב הואיל ועבודתו בכך חייב בקרבן ומדכתב חייב ומביא קרבן יראה דתרי מילי קאמר חייב מיתה כשהותרה ומ"ק על שגגתו והאריך מאוד. ולענ"ד כנים דברי הכ"מ דהדברים מוכיחים דהרמב"ם מוקי למתניתין בשוגג וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשנה דבשוגג איירי. ואין הכוונה בדבריו דבמזיד פטור אלא תוכן הדברים הא דאמרי' בגמרא אע"ג דמכוין לבזוייה יראה מלשנא דגמרא דבא לומר דמתניתין אשמועינן חידושא במתכוין לבזויה ואי סלקא דעתך דבמזיד איירי ובמתכוון לעובדה והתרו בו והזהירו אותו שזה הוא עבודתה ושלא יעשה כן והוא אינו חושש לדבריהם ומקבל עליו התראה א"כ אין לך

עובד גדול מזה ומאי יועיל לנו באומר דמכוין לבזויה כיון דזה הוא דרך עבודתה וכן הת"ח בעצמו הקשה שם קושיא זו על התוס' במ"ש דמיירי במתכוין לעבודה ממ"נ ע"ש. ולזה מוקי לה הרמב"ם דעיקר רבותא דמתניתין קאי על השוגג דמודה הרמב"ם דבמזיד חייב סקילה ואין כאן מחלוקת לדינא בין הרמב"ם והתוספות ודוק היטב:

הלכה ו

העובד מאהבה. עיין כ"מ וריב"ש סימן קי"ב: שם שנאמר ולא תעבדם. וכן פירש"י במתניתין אבל בגמרא (דף ס"ג) פירש"י ד"ה אבל כו' עובר בל"ת לא תלכו אחרי א"נ אל תפנו כו' וצ"ע. ואפשר דרש"י בגמרא שם בא ליישב מה ס"ד דל"ק שם דלוקין על כולם אלא ודאי משום שנאמרו אזהרות רבות ומ"ד דכללא דלאו שבכללות לא נאמר בכה"ג. ובזה אפשר ליישב ג"כ מה שהקשה בס' משנת חכמים לפי הכלל שכלל הל"מ פ"ט מהל' מ"א דאין לוקין על לאו אם אין ענין א"כ קשה איך אמר ר"א על כולן לוקין הגם אי ס"ל לאו שבכללות לוקין עליו הא הוי לאו באם אינו ענין שפירש"י במתני'. ולפ"ד י"ל דר"א סובר דלא נאמר כלל זה היכא דיש כמה לאוין דהוי כאילו נכתב בפירוש:

הלכה ז

ישב לו קוץ. עיין כ"מ דמה שלא כתב רבינו דין דא"נ דמלתא דפשיטא וכתב הכנה"ג ביו"ד סימן ק"נ ואני רואה בדברי הר"מ שהוזכר זה בדבריו דבמה שכתב אלא ישב ואח"כ יטול כיון למה שאמר בגמרא ואם אינו נראה כו' מותר וה"ד א"נ כגון שישב ואח"כ יטול, ונראין דברי הכנה"ג דהא ע"כ מוכח בגמרא דהא דעביד צריכותא דהיתרא לאו מלתא דפשיטא היא כמ"ש המהרש"א ומהר"ם בסוגיא דלפי גירסא דקתני מעין א"כ הקושיא ליתני רק מעין אלא ודאי משום היתרא. ואין לומר דיש ליישב קושית הרש"א ומהר"ם דאי לא הוי תני הני תרתי הוה מוקמינן מעין דוקא היכא דליכא סכנה והשתא דמיותר מוקמינן אפילו היכא דאיכא סכנה מ"מ קשה ליתני קוץ ומעין ובבא דנתפזרו מיותר ואי אמרינן משום היתרא ניחא אבל לפי שיטת הכ"מ הדבר קשה:

ונראה דהנה אמרינן בגמרא שם מאי א"נ אי נימא דאינו מתחזי האמר רב כו' אלא כו'. וכתב הסמ"ג מכאן יש ללמוד דהלכה כרב אמנם בירושלמי דכלאים מקשה מכמה משניות ולא מתרץ כלום, ע"כ נראה מדבריו דמסופק בהלכה אמנם התוס' במס' חולין (דף מ"א) ד"ה בשוק כתב דתלמודא דידן ע"כ פליג בזה עם הירושלמי ומחלקים בסברא ע"ש, וא"כ ודאי דקיי"ל כתלמודא דידן וגרסינן שם בירושלמי מתניתא פליגא עליה דרב נתפזרו מעותיו כו' לא יהיה שוחח ומלקטן ואם היה מקום צנוע מותר ועוד הביא שם כמה משניות ומסיק דרב ל"ל קיום וכ"ה בירושלמי עירובין ס"פ כ"מ והירושלמי

לטעמיה אזיל אבל לדידן לפי סברת התוספות בחולין גם הברייתא דבק"פ שם אינו ראיה כמ"ש בס"ד בחיבורי שם בש"י, והק"ע הקשה מהך דירושלמי על הרי"ף וכל הפוסקים דלא הביאו הך דירושלמי, אשתמיט מיניה לפי דעתו דברי התוס' בחולין ודברי הסמ"ג בסי' י"ט. והנה הר"ן פי' הא דאמרינן בגמרא אי לא שתי מיית לאו דוקא אלא צערא בעלמא ועיין בטור יש שיטת החולקים וע"ש בדרישה שהבין בטור שאפילו בחדרי חדרים ג"כ אסור אפילו היכא דאיכא סכנה. ולכאורה קשה מאי מקשה התלמודא פרצופות ל"ל דכבר שמעינן איסורא ממעין דלמא תני איסורא דפרצופות יתירא לאשמעינן דאפי' בח"ח אסור ואפשר ליישב דהרש"א הקשה היתרא דמעין ל"ל ודחיק ליישב. ולולא דבריו נראה דתני היתרא דאינו נראה הגם דידעינן מהנך תרתי משום דסד"א דהכא במעין יהיה מותר בח"ח מש"ה תני היתרא דאינו נראה דהך היתרא דמעין יהיה דוגמא דאינך דבאינך ליכא שום סכנה א"כ מסברא חיצונה גם בח"ח אסור ומש"ה תני גם במעין היכא דאיכא סכנה היתרא דאינו נראה דשוה הוא לאינך ואינו מותר כ"א באינו נראה כמשתחוה. ועפי"ז יש ליישב דברי הטור שכתב מעין וגם פרצופות צ"ע דהא בגמרא אמרינן דלא אצטריך ולפמ"ש א"ש ודו"ק:

וע"פ דברינו י"ל שיטת הכ"מ דהיתרא דאינו נראה מלתא דפשיטא הוא וליישב קושית מהרש"א י"ל דבקוץ צריך למתני איסורא דאל"כ לא הוי ידעינן איסורא דמעין אפי' במקום סכנה וכמ"ש ובנתפזרו תני איסורא יתירא דאסור הוא בח"ח ומיניה ידעינן דגם במעין אסור בח"ח ואינו מותר כ"א בא"נ כמשתחוה ועיין במהרש"א שם הדברים סתומים ובס' ח"י להגאון בעל א"ח דף ס"ג ע"א כתב לפרש דבריו והרואה יראה דגם לדבריו יש חסרון הניכר בדבריו וע"פ דברינו אלה יש להמעיין מקום לפרש דבריו והארכתי בחידושי ואין מקומו פה להאריך:

פרק ד

הלכה א

אלא הדיחו את י"ע. ובגמרא סנהדרין (דף קי"א) ת"ר יצאו הן ולא שלוחן וכתב הפ"ח למה לא כתב הרמב"ם הך דינא המפורש בברייתא בלי חולק, עוד הקשה בהא דקיי"ל אין שליח לד"ע א"כ ל"ל קרא דהן ולא שלוחן הא מלתא דפשיטא הוא דלד"ע ל"א שלוחו שא"כ וכתב דהברייתא אתיא כשמאי הזקן דס"ל יש שליח לד"ע מש"ה לא הביא הרמב"ם דין זה. ובס' משנת חכמים סתר תירוץ זה הא עכ"פ צריכין לקרא לפטור המודחין וכתב הוא דהר"מ סמך על עצמו מ"ש בהלכה ה' ויאמרו להן נלך כו' משמע

הן בעצמן ולא שלוחן וזה דוחק. ואפשר לומר דהך ברייתא דלמד מן ויצאו היינו משום דס"ל דאזהרה לעדים זוממין נפיק מקרא אחרינא אבל לפי מה דדרש בברייתא (דף ס"ג) ד"א לא ישמע על פיך אזהרה למדיח א"כ מגופיה דקרא משמע על פיך והרמב"ם מביא אזהרה זו וממילא ידענו:

אבל באמת נראה דגרסינן בתוספתא פרק י"ד בזה"ל לעולם מדיח בסקילה וגרסינן בירושלמי פ"י דסנהדרין הלכה ו' שנים שהדיחו שנים אותן שנים שהדיחו שנים מהו ליתן עליהם תורת המדיחים ותורת הנידחין. והפ"מ פירש דספיקא דירושלמי קאי על הך תוספתא אם לעולם דקאמר אפילו הדיחו אלו שנים שנים בלבד וכלומר דגם השאר הודחו מאחרים דאל"כ לא שייך הכא תורת הנדחין כלל או דלמא לעולם דקאמר בין שהודח רובה בין שהודח כולה על ידם אבל לאפוקי אם לא הדיחו אלא שנים אין עליהם תורת מדיחים אלא נדחין. והפר"ח כתב דספיקא של הירושלמי לאו לענין מיתה דודאי תורת המדיחין עליהם דחייב שתי מיתות נדון בחמורה אלא לענין ממון קא מבעיא ליה. ולענ"ד נראה בפירוש הירושלמי דהספק הוא אם אותן שנים הדיחו אחרים אם כולם נדונים כיחידים או כמרובים משום די"ל דאותן השנים הם צריכין להיות מדיחין את רוב העיר ואתיא בעיא זו כעין דבעיין בגמרא בבלי הודחו מאליהן מהו פירוש אנשי בלייעל הדיחו שנים ושוב הודחו אחרים ע"י אותן שנים וקא מבעיא ליה הא דאמר שם הן ולא שלוחן או הפירוש הוא הן ולא שלוחן פירוש הם בעצמם צריכים להיות מדיחים הכל ולא שאלו שהדיח ידיחו אחרים או דלמא הפי' הן ולא שלוחן שמתחילה צ"ל שידיחו בעצמן שנים ע"י עצמן ולא ע"י שלוחם אבל כיון שהם בעצמם כבר הדיחו שנים שוב לא אכפת אם הם הדיחו אחרים אח"כ עד שהודחו רובם וכ"מ בגמרא דבעי לפשוט שם איבעיא מהא דקתני הדיחוה נשים כו' ולמה לא קא פשיט מהא דקתני הן ולא שלוחן אלא דפירוש הן ולא שלוחן גופיה קמיבעיא ליה וא"כ לפי מה דאסקינן בגמ' הודחו מאליהן לא מהני א"כ זה הוא הפירוש של הן ולא שלוחן פירוש שידיחו כולם ולא שיודחו מאליהם ע"י ששנים אחרים המודחים ידיחו אחרים ובזה אין כאן מחלוקת בין בבלי וירושלמי ורבינו שכתב בהל' ב' או שהודחו מאליהן היינו הך דינא דהן ולא שלוחן ולא קשה כל הקושיא ודו"ק:

הלכה ד

ולא ירושלים כו'. עיין פ' ח' ובספר שיח יצחק יומא (ט"ו ע"ג) באריכות:

הלכה ה

והם שומעים ועובדים כו'. עיין סנהדרין (ס"א ע"ב) יחיד מימלך רבים לא מימלכי ה"ג הר"ן בחידושין וגירסת רש"י בהיפך וכתב הר"ן בשם התוס' הא דהקשה שם מהברייתא לא הקשה אלא מתחילת הברייתא שאמרו אחד יחיד הניסת ואחד הרבים כו' אבל עיר הנדחת דין אחר הוא ואין להקשות ממנה. ופירוש הדברים דשם ודאי אין המדיחין מחייבין עד שיעבדו הנדחין ובזה כ"ע מודים. ובתוס' יו"ט פ"ז דסנהדרין (מ"ו) תמה על רבינו שכתב שדעתו לחלק בין רבים ליחיד ולפי מ"ש לק"מ ודוק היטב כי קצרתי:

הלכה ו

אם חזרו ועשו תשובה מוטב. עיין ראב"ד. אפשר דעת רבינו דלזה מהני תשובה וקבלת הדין עליהם שלא יהרגו הטף שלא חטאו משא"כ בלא עשו תשובה ולא קבלו הדין עליהם עד שהוצרכו למלחמה אז ניכר גודל רשעתם וראויה לחוש לאבד זכרם וזרעם והורגין גם הטף וכה"ג י"ל בהא די"ג במתני' פ"י דסנהדרין אנשי עה"נ אין להם חלק לעוה"ב. ויש חולקין על גירסא זו כמ"ש הר"ן ד"נ דב' הגירסות אמת הן דאם קבלו הדין ועשו תשובה אז יש להם חלק לעוה"ב משא"כ היכא דנדונין ע"י מלחמה אין להם חלק לעוה"ב, ועיין במגדל עוז פלוגתא דר"א ור"ע. ורבינו למד מסברא לחלק בהכי שלא לעשות פלוגתא רחוקה ועיין ברמב"ן על התורה:

הלכה י

אע"פ שקבלו אחריות כו'. עיין בת"ח שהקשה מ"ש מחמץ דקיי"ל בקבלת אחריות נעשה שלו ועובר בב"י ע"ש. ונראה דהכא כיון דגמרו ב"ד דין של עיר הנדחת על ממונם שיאבד אין כאן שוב אחריות על נכסיהם והוי כפקדון בלא אחריות ועל כן אין נשרפין דלא ניחא להו להבעלים באחריותן דכל ממונם באיזה מקום שיהיה אסור ליהנות בשעת גמר דין ועומד לישרף כמה שכתב הכ"מ:

הלכה יא

בהמה חציה ה"ז אסורה. מלשון זה לכאורה משמע דאסורה בהנאה אמנם הר"ן בחידושיו כתב דהאי איסורא ליתא אלא איסור אכילה מאחר שכל זית שבה טעון שחיטה א"א להתירה באכילה כו' אבל חלק של עיר אחרת מותר בהנאה ע"ש. וצ"ע לפ"מ דאמרינן בס"פ משילין (דף ל"ז) שאני בהמה דקא ינקי תחומין כו' א"כ ה"נ בבהמה אמאי לא אמרינן דינקי אסורין אהדדי אף דאמרינן התם לאיסור מוקצה חששו כו' י"ל דהתם לגבי איסורא דרבנן לא חששו ליניקה אבל באיסור תורה אפשר לומר דאסור בהנאה ובגוף הדין דעיסה דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה וא"כ למה יהיה מותר העיסה.

שוב מצאתי שכבר הרגיש בקושיא זו הפר"ח לדידן דקיי"ל אין ברירה אמאי מותר העיסה ואין מקומו פה להאריך:

הלכה יב

אבל של פ"נ כו' ואסור. עיין כ"מ וגרסינן בירושלמי ריב"ח בעי שיער הצדקניות שבתוכה מהו נשמעינה מהדא ר"ש אומר בהמתה ולא בכורות ומעשרות שבתוכה, ופירש הפ"מ דהא דממעט ר"ש בכורות ומ"ב ע"כ בהוממו דאי תמימים תיפוק ליה דשלל שמים הוא וכיון דהוממו בכלל שללה הוו מ"מ אימעטו משום דלא דמי לשאר בהמה שלהן וה"ה לשיער צדקניות דלא דמו לשאר נכסים. ולפי פירושו פשיטא ליה להירושלמי להיתרא ומתוך כך הקשה שם במ"פ על רבינו דדרכו לפסוק כפשוטו דירושלמי ואמאי פסק כאן לאיסורא ע"ש. ואפשר דהרמב"ם מפרש דאדרבא תלמודא דירו' פושטה לאיסורא וה"ק מדחזינן דאצטריך קרא למעט קדשים שהוממו אע"ג דאיכא שם הקדש עלייהו דאסורין בגיזה ועבודה ש"מ דהסברא חיצונה הוא להחמיר וא"כ גם בשיער נשים צדקניות של אחרים אזלינן לחומרא:

פרק ה

הלכה ב

האומר לחבירו. מלשון זה הכריח הכ"מ דהר"מ מפ' המתני' אלך ואעבוד קאי על המסית אבל סוגית הגמרא סנהדרין ס"א מוכח דמפרש המתני' דקאי על המוסת שאמר אלך ואעבוד ומקבל עליו וכן פירש"י שם, ועיין תוס' יו"ט פ"ז דסנהדרין מ"י שכבר העיר בזה:

הלכה ג

ואין המסית צריך התראה. עיין תוס' סנהדרין (דף ח' ע"ב) ד"ה בעדה כו'. למ"ש דמסית נמי צריך עדים והתראה אלא הא דאמרו לו האיך נניח היינו התראה, ועיין בס' משנת חכמים (דף ס"ח ע"ג) שהאריך:

הלכה ד

אסור למוסת לאהוב את המסית שנאמר לא תאבה לו. הוא דרשת הספרי הובא ברש"י עה"ת ורמב"ן שם כתב דהגמרא חולק בזה סנהדרין (דף ס"א) דדרשינן הא אם אבה ושמע חייב משמע דקאי על המוסת אזהרה, ורבינו סובר דלא פליגי דודאי פשטא דקרא הוא אזהרה אם אבה ומרוצה דחייב כמ"ש רבינו הל' ה' אלא משינוי לשון דרשינן ג"כ לא יאהב ואינו עוזר לו דהחמיר רחמנא במסית:

הלכה ו

נביא. עיין חידושי ר"ן ס"פ הנחנקין מה שתמה על רבינו שכולל נביא עם המסית וחילוק יש ביניהם ולא שוו להדדי אליבא דכ"ע ע"ש:

הלכה יא

ואינו לוקה כו'. עיין ראב"ד, ועיין בל"מ פי"ט מהל' סנהדרין שכתב דהכא מיירי בעשה מעשה כגון שנשבע בשמה לאכול ואכל וע"ש בהא דלא משני הגמרא כן:

פרק ו

הלכה ב

שנאמר אל תפנו. וכתב הסמ"ג ואי אפשר לומר כן שהרי בפונה יש כרת ותנן השואל באזהרה ע"ש וכ"כ התוספות. ולא ניחא להו לומר דשאני קרא דגבי כרת דכתיב לזנות אחריהם דמשמע בעושה כמעשיהם דוקא דהא ה"נ כתיב אל תבקשו לטמאה בהן וגם רש"י חזר בו בגמרא כמ"ש הרש"א וכ"ה ברש"י בפירוש התורה. ומ"ש הכ"מ דהכי איתא בת"כ כתב התויו"ט דלא נמצא בת"כ הן אמת דת"כ שבידינו הנדפסים עם ק"א והוא אסף וליקט ג"כ כל דברי ת"כ הנמצא מועתק בילקוט ושם מבואר כמ"ש הכ"מ אבל בת"כ הישנים לא נמצא דבר זה ואין תימה בזה וכמו כן מצינו בר"פ י"ב דנגעים כתב הר"ב שם דרש בשם הת"כ וכתב התיו"ט שם דבת"כ שבידינו לא נמצא אבל יש מהם היה כתוב אצלם ת"כ ויש בו דברים אשר לא נמצאו במקצת דפוסים, ועיין בספר משנה תורה:

ומ"ש רבינו פה באוב וידעוני, עיין בכ"מ ה"א טעם לשיטת רבינו, ועיין ברמב"ם פ"א מהל' שגגות ובכ"מ שם פ"ד דלא פסק כר"י אלא דחלוקין בחטאות ג"כ ועיין מה שאכתוב שם בס"ד:

הלכה ג

ואבי הבן הוא שמעביר. כתב הכ"מ דלא כפירש"י וכו' ורבינו הוציא דינו מהירושלמי וכ"כ בחידושי הר"ן:

לא שהוא שורפו. עיין בחידושי הר"ן מ"ש בשם הרמב"ן דמשמע מדבריו דבכ"ע חייב בין בשריפה בין שלא בשריפה וכך היה עבודתם דכל שהיה עובר היה שולט בו אש יש בשערם ויש בבגדיהם ויש שהיו מפליגים בהעברה פעמים רבות עד שהיו נשרפים, ואפשר שגם שיטת הרמב"ם כ"ה ואין כאן מחלוקת, ומ"ש לא שהוא שורפו היינו שא"צ שריפה:

הלכה ד

ואינו חייב עד שימסור מקצת זרעו. עיין כ"מ ופר"ח הקשה דהוי התראת ספק, ועיין בס' משנת חכמים בהג"מ הביא לשון הסמ"ג ויש טעם בזה כו' וזה עשה כ"כ עבירה שאין לו כפרה. ובמסכת סנהדרין י"ד ע"ב הביא מהרש"א דברי הסמ"ג וכתב וזה נראה טעם הא דאמרינן אין עונשין מן הדין. ולולא דבריו יש לומר דהטעם כפשוטה אולי יש פרכא נעלמה מאתנו וכמ"ש לפרש הא דאמרינן בגמרא סנהדרין אין מעמידין בסנהדרין כ"א היודע לטהר את השרץ כו' מק"ו ומקשים התוספות מה לנו פלפול של הבל. אמנם ה"ט משום דסנהדרין דנין והורגין א"כ לפעמים יענשו גם מק"ו אם הוא גלוי מילתא אבל אם אין להם קבלה בבירור שק"ו זה הוא גלוי מילתא בעלמא א"א להם לענוש אע"פ שנראה להם ק"ו ברור ולא ידעו שום פרכא על זה אעפ"כ אסור להם לענוש אולי יש פרכא נעלמת מאתם ובזה מורה להם שיודע לטהר את השרץ מקל וחומר וידע בעצמו שיש לדון ק"ו אע"פ שאינו אמת ומזה יבין בעצמו שלא לענוש מן הדין:

ונראה דיש נ"מ בין הטעמים דלטעם הרש"א א"כ בממון ודאי עונשין מן הדין דמהיכא תיתי יפסיד חבירו שלא לשלם לו היזקו אם יש סברא שחייב לו יותר, ולטעם השני שפיר י"ל דגם בממון אין עונשין מה"ד דאולי יש פרכא נעלמת והמע"ה:

עוד יש לומר נפקותא אחריתא הא דכתב הה"מ בפרק ב' מהלכות מ"א היכא דאיכא עשה מפורש שוב מזהירין מן הדין אי אמרינן כטעם הרש"א א"כ ליתא לסברת הה"מ דאדרבא כיון דכתיב עשה יתירא ודאי דיש לנו לומר דהעונש חמור וליכא למילף מק"ו אבל אי אמרינן אולי יש פרכא ופירוש דקל הוא עוד יש מקום וסברא לומר כיון דכבר מצינו איסור עשה מפורשת שפיר יש לדון ק"ו דעונש חמור הוא. וע"פ זה יש לנו לומר במה שכתב התוס' ריש ב"ק ד"ה ולא זה כו' דפליגי תנאי בזה אי גבי ממון עונשין מה"ד או לא לכאורה קשה באיזה סברא פליגי ולפמ"ש א"ש דפליגי אם אמרינן כסברת הרש"א עונשין מה"ד ומ"ד אין עונשין ממון מה"ד ס"ל סברא שניה והמע"ה. ולפ"ד שהוכחנו שסברת הה"מ תליא בפלוגתא דתנאי מיושב קושית מ"ו הגאון מהא דמקשה תלמודא מכות (דף י"ח) וכי מזהירין מה"ד והא שם איכא עשה ומן האמור מיושב:

ובדרך פלפול אמרתי לישב קושיא זו דיש מקום לחלק דע"כ לא כתב הה"מ באיכא עונש מפורש מזהירין מה"ד היינו דוקא היכא דלא מצאנו פרכא כלל דמה"ת לנו לומר שיש פרכא נעלמת מאתנו כיון שבלא"ה מצינו עונש מפורש אבל היכא דאיכא פרכא לפנינו ואנו מסופקים אם הפרכא זו חזקה לסתור הק"ו או לא אז ודאי דאין מזהירין מה"ד אף דאיכא עונש מפורש וא"כ הוא מדויק לשון הגמ' שם דשם גרסינן אמר רבא

דילידא אמיה כר"ש תלד אע"ג דאית ליה פרכא ורבא ודאי דלא יחלוק על ר"ש דר"ש לא חשיב ליה פרכא ולמאי הלכתא מייתי הגמרא מילתא דרבא אלא דבא לאורויי לנו דאין כאן כ"א איסורא בעלמא ומש"ה פריך שם הא אין מזהירין מן הדין ומשני איסורא בעלמא מפני דהפרכא גלויה לא שייך סברת הה"מ ודוק:

והנה הריטב"א במסכת מכות (דף י"ד.) ד"ה והלא כתב וז"ל וא"ת אין עונשין מה"ד וי"ל דקרבן עונשין מה"ד א"נ כו' הנה ס"ל בתירוץ הא' דבר חדש דגבי קרבן עונשין מה"ד. ונראה דסברת הריטב"א לדידן דקיי"ל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כמ"ש והאריך הל"מ פ"ח מהלכות מ"א הלכה ט"ו א"כ מאי אכפת לן אם מביא קרבן אבל למאן דאי"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אין מקום לחלק בין קרבן לשאר עונשין. ובזה מיושב קושית הרב הגאון מו"ה דוד דייטש אבד"ק ע"ח זלה"ה מהא דתניא בתוספתא דשבועות (פרק ג') דריב"ב דרש שם מושבע מפי עצמו מק"ו ואמר ר"א דנתי לפני רבי וכי עונשין מה"ד הרי דגם גבי קרבן אמרינן אין עונשין. ואפשר דר"א דדן הכי היינו משום דס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וסברת הריטב"א למ"ד דאית ליה חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אפשר דאית ליה כל הני תרי טעמי שכתבתי ודוק היטב ונקוט כללים אלה בידך:

הלכה ה

אחד זרע פסול. ופירש"י כגון ממזר. וצ"ל לדעת הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' יבום דחיישינן דלמא נתעברה מאיש אחר א"כ איך משכחת זרע פסול דלמא הולד לאו מיניה הוא ולא שייך כאן רוב בעילות אחר הבעל וצ"ל כמ"ש המרדכי פ"ב דיבמות על הא דתנן מי שיש לו אח מכל מקום אפילו ממזר דמיירי בחבושין בבית האסורים ע"ש וכתב בספר החינוך סי' רי"ח נוהג דין מולך בין באיש בין באשה ונראה טעמו משום דבחד קרא כתיב לא ימצא בך מעביר בנו ובתו כו' מעונן ומכשף משמע דבכולם לא מחלקים בין זכרים לנקבות. ובס' משנת חכמים (דף ע"ה) הקשה עליו דלא ידע מנין לו דאין זה חוק הכהנים באשה. ואני לא ידעתי מנין לו זאת:

הלכה ו

מצבה כו'. ואם עבר והקים אסורה בהנאה אף אם לא עבד. בת"כ פרשת בהר מביאו בס' משנת חכמים:

הלכה ז

אבל במקדש מותר. עיין חינוך פ' בהר טעם הדבר שהותר במקדש. עיין בא"ח סוף סי' קל"א ובמ"א שם:

הלכה ט

מפני שהיה זה דרך כו'. עיין גור אריה על התורה כתב טע"א שלא לחבר ד"א למזבח ומב"ר מהא דאמרינן כל המעמיד דיין כו' ובמקום ת"ח כאילו נטעו אצל מזבח ולפי"ז האיסור דוקא בעזרה. ואפשר דגם רבינו מודה לסברתו אלא דגם טעם זה אמת ועיין בכ"מ:

הלכה י

אסור. עיין השגת ראב"ד ועיין ירושלמי מגילה (דף ג' ע"א) אמר ר"מ ע"ש לא תטע לך וע"ש בש"י:

פרק ז

הלכה ב

ותקרובת כו'. מדכייל רבינו תקרובת עם הנך בחדא מילתא מוכח דס"ל דאה"נ דתקרובת הוא מה"ת וגם יי"נ סובר רבינו דהוא מה"ת. ועיין במנין המצות לרבינו ל"ת קצ"ד האריך מאוד בראיות והתוס' במס' ב"ק (דף ע"ב) כתבו דיש להסתפק בתקרובת אי אסור בהנאה מה"ת משום דכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו משמע אכילה ולא הנאה וכוונתם כמ"ש התוספות פסחים (דף כ"א) דכי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו פי' דלא אמר ר"א כ"מ שנאמר לא יאכל הוי איה"נ אלא אם נכתב בלשון לאו דומיא דנבילה. ועיין מ"ש בזה בשלום ירושלים פ' כ"ש (דף ו' ע"א) שהארכתי בזה להב"ר לשיטת רבינו. ויש עוד ראיה מהא דתנן פ' א"מ (דף כ"ז) אמר לו מפני שמעמידין אותו בקיבת עגלי עכו"ם א"ל א"כ למה לא אסרוה בהנאה. וקשה מאי מקשה דהא לאו ודאי הוא שהעמיד בתקרובת אלא ספק וא"כ בענין הנאה הוי ספק מדרבנן ולהקל א"ו כשיטת רבינו. ולשיטת התוס' י"ל בדוחק ע"פ מ"ש שם דף ל"ד ע"ב ד"ה מפני דר"י לא היה מתכוין כ"א לדחותו ע"ש:

לוקה שתים. עיין במגילת אסתר שכתב מפני מה לוקה שתים לפי שורש הרמב"ם דאין רבוי לאוין מחייב ב' מלקיות. משום דהכא אין הלאוין מענין אחד דגם בלא נהנה משכחת לאו דלא תביא תועבה כדאמרינן בסוף פרק לפני אידיהן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכה כו' עיין בספר מרגניתא טבא וצ"ע עליו דלא העיר על דברי רבינו פה שכתב גם כן שלוקה שתים ולמה הרגיש על הסמ"ג:

הלכה ה

אע"פ שמשיכה. משמע מדברי רבינו דס"ל דמשיכה קונה ולא מעות עיין ב"י יו"ד סימן קל"ב הוכיח דשיטת רבינו דקונה במעות או במשיכה ועיין לח"מ:

וכן גר. עיין קידושין (דף י"ז) מייתי עלה דמשנתנו אבל נשתתפו אסור ורבינו השמיט הברייתא. ונראה דסובר רבינו דלא אצטריך הברייתא לאשמועינן דין זה אלא למאן דא"ל יש ברירה אפילו מדאורייתא ואשמעינן דאעפ"כ נשתתפו אסור וטעמא דמילתא כמ"ש הריטב"א דאסור מדרבנן משום דרוצה בקיומו א"נ כמ"ש הראב"ד בפ"ט מהל' מעשר ומשום קנסא ע"ש משא"כ למאן דס"ל בדאורייתא א"ב פשיטא דנשתתפו אסור ולא הקילו במתני' אלא דאפקרו רבנן הממון שלא יחזור לסורו וכשבא ברשותו לא תיקנו משום דמחזי כו' א"כ כיון דהר"מ פסק בכ"ד בדאורייתא א"ב לא הוצרך לאשמועינן בנשתתפו אסור. ולפ"ז מיושב הלשון שכתב רבינו וכן, ודוק היטב ועיין בתוספתא קידושין שם קצת צ"ע:

הלכה ו

מפני שחזקתן כו'. להבין דברי רבינו עיין בגמ' רפ"ג אי דנעבדין. ועיין בר"ן שפי' דגזר ר"מ ש"מ כו' וחכמים דפליגי בא"מ מודה רבנן דאסור כו' ע"ש ולפירוש הרמב"ן ג"כ י"ל כן ע"ש ודוק ורבינו פה שכתב דחזקתן משמע בידוע מותר ולכאורה הא עכ"פ יהיה אסור מצד גזירה. וצ"ל דרבינו פירש כמ"ש הר"ן דשמואל חולק עם ר"י ולא מצינו כלל גזירה בידוע כו' וצ"ל דתרי אמוראי נינהו אליבא דר"י כמ"ש המל"מ ע"ש ובאמת זה דוחק גדול מנ"ל לרבינו לעשות פלוגתא. ונראה ליישב דע"כ הוכיח פירושו מר"י גופיה דסובר דלאו בגזירה פליגי. ומקודם נבאר שיטת רש"י ותוס' ושיטת הרמב"ן ושיטת הר"ן ליישב כ"א על מקומו דהנה על פי' רש"י קשה קושית התוס' ואפשר דרש"י סובר כיון דחשיבא אחשבינהו כ"ה מסתמא עובדים ודוק. ורש"י לטעמיה ור"ת לטעמיה והא דתנן מצא תבנית יד י"ל דהנה לשיטת הרמב"ן הקשה הר"ן מ"ש הרמב"ן דמסתמא בכ"מ אסרינן לר"מ מצד הדין משום דחיישינן למעוטא דהא הוי הכא רובא דאיתא קמן גם ר"מ מודה, ונראה דע"כ לא שייך בסברא לומר דל"ח למעוטי היכא דרובא דא"ק אלא היכא דליכא סברא לצרף למיעוט משא"כ כשיש סברא לזו פשיטא דיש לנו לחוש מצד הדין גם ברובא דאי"ק ולפי"ז היה קשה לו להרמב"ן דמעיקרא תירץ ר"י שפיר דבגזירה פליגי ומי דחקו להו לשמואל ור"י לומר דוקא באנדרטא ובעומדים כו' אלא דהם באו ליישב התירוץ הא' דר"מ גזר גם בידוע וקשה אמאי וצ"ל כמ"ש הרמב"ן דגם סתם אסור ולזה בא שמואל ור"י ליישב קושית הר"ן דיש סברא לצרף למעוטי א"כ ודאי דסתמא אסור דמסתמא עובדין שפיר גזרינן ידוע שא"נ ג"כ אבל בשאר כגון מצא תבנית יד הגם די"ל דמסתמא אסר ר"מ מצד החומרא אבל לגזור כ"ה בידוע שא"נ היכא דלאו אנדרטא דליכא סברא לא גזרינן, ולפי"ז מיושב קושית התוס' ורמב"ן ורש"י בחדא שיטה קיימי דגזר ר"מ בידוע שא"נ ג"כ

וממילא לרבנן ביש בידו מקל כו'. והנה בת"ח תמה על שיטת ר"ת דרבנן לא התירו כ"א אנדרטא וא"כ לישנא דמתני' קשה טובא דהו"ל לומר אלא א"כ יש בידו כו' ועוד מסוגיא דלקמן דמעיקרא סבר לסתום כו' ע"ש. ונראה דר"ת הכי מפרש הסוגיא הא דרבנן אמרו במתני' אינו אסור אלא כל כו' ה"פ דודאי גם בשאר אסרו רבנן אבל לא כר"מ דגזר גם בידוע שא"נ אטו מיעוט הא לית להו לרבנן דדוקא ר"מ לטעמיה דאזיל בכ"מ בתר מיעוט שפיר גזר אבל רבנן בסתמא מודים דאסור דמידי ספיקא לא יצאנו אבל באנדרטא אין כאן ספק דודאי לנוי עשוי אבל ביש בידו מקל דרובן נעבדין אזי מודו רבנן דגזרינן אפילו בידוע שא"נ וא"כ רבנן ה"ק אינו אסור כמו שאתה אוסר אפילו בידוע שא"נ אלא א"כ יש בידו מקל אז מודים אנחנו לדבריך לאסור אבל בסתמא ודאי אסור בכ"מ וא"ש לישנא דכל ומיושב קושית הת"ח היטב. וע"פ דברינו מיושב קושית מהרש"א ומהר"ם ג"כ בדברי התוס' ד"ה אמר רבה כו' דמ"ש לפרש לקושיא דרבה א"כ קשה מפני מה לא קתני וחכ"א אינם נעבדים אלא כל שיש בידם וע"ש. וגם על הירושלמי שמביאו התוס' בסד"ה באנדרטא ג"כ קשה קושיא זו כמ"ש בס' ל"ס ולפ"ז אתי שפיר דדוקא לפי מאי דס"ד דלא ידע כלל דגזרינן מקום דידוע שאינם עובדים אזי שפיר איכא למימר דאס"ד דרבנן ס"ל דא"נ הו"ל למימר א"נ כמ"ש התוס' ורש"י לעיל אבל מה דמסקינן דגזרינן א"כ גם רבנן גזרו כמ"ש א"כ לא מצי למנקט בדבריהם א"נ אלא כו' דאי הוי נקטו הכי ה"א א"נ וא"כ אינו אסור אלא במקל דנעבדין וגם בסתמא אבל בידוע שא"נ ה"א דמותר קמ"ל דאינו אסור כמו שאתה אומר דגזרינן אלא במקל כו' דאז מודים רבנן כמ"ש וגם הירושלמי ס"ל כן ומיושב שיטת ר"ת. ולבאר פירוש הר"ן דסבר דגזרינן ש"מ אטו אותו מקום כו' ותמה עליו בס' ת"ח דא"כ איך יפרש פירוש הגמ' לקמן מ"א ע"ב דקאמר ה"ה התם אימר עבדוה אימר לא עבדוה ולפ"ד הר"ן הא במקומו של ר"מ ודאי הוא ובשאר מקומות ודאי דאסרו רבנן. אבל נראה דלכאורה יל"ד בסוגיא דלקמן חדא קושית רש"י ותוס' דלמה מקשה מר"מ ולא מקשה מרבנן גופייהו ועוד מאי ס"ד דמקשה וכי לא ידע לחלק בין ספק לודאי ודוחק לומר דספק בטלום אינו ספק הרגיל. ונראה דהנה במקומו של ר"מ ג"כ י"ל דאינו אסור אלא מספק דהא נקיט במתני' פ"א בשנה וכו' וא"כ יש ספק אולי לא הגיע כלל עת העבודה ועיין בר"ן פי' המתני' דדוקא בהגיע לאותו מעלה כו' ע"ש א"כ למאן דסובר דאין איסורא אלא עד שיעבדו א"כ יש כאן ספק דאולי לא נעבד עדיין ולמ"ד דאסורין מיד אין כאן ספק. והנה לפי מה שתירץ ר"י לעיל דגזרינן ש"מ אטו מקומו של ר"מ א"כ מוכח דהוה ס"ל דמקומו של ר"מ הוא קרוב לודאי דאס"ד דיש ספק א"כ מה"ת לגזור רובא אטו מיעוטא אבל לשמואל ור"י דמוקי לה באוקימתא

אחרינא לפי פירוש הר"ן א"כ בודאי דלר"מ אינו אסור אלא מספק וכמ"ש הר"ן. ומעתה י"ל דהמקשן היה ס"ל כרחב"י אליבא דר"י דטעמא דר"מ הוא מצד גזירה וא"כ שפיר מקשה דלר"י ע"כ במקומו הוא כמו ודאי ואעפ"כ בשברים מתיר ש"מ דר"מ מתיר גם בודאי א"כ ה"ה לרבנן אבל מדרבנן לחודא לא הוו מצי להקשות די"ל הא דאסרו במקל אינו אלא מספק כיון דרובא נעבדים במקל גזרינן גם ספק ולשיטת ר"ת בשאר ודאי דלא אסרו כ"א מספק וא"כ ידע לתירוץ הגמ' אבל מכח ר"מ שפיר מקשה. ור"י השיב דבאמת גם לר"מ אינו אלא מספק וכמו שפי' הר"ן אליבא דרבה בב"ח אמר ר"י דלאו בגזירה פליגי א"כ אין ראיה מר"מ דספק וספק הוא ולק"מ קושית הת"ח דר"י בעצמו השיב זה דפליגי אמוראי דלעיל בהדיה ורבה בב"ח השיב כאן דרבב"ח כיון האמת דאין כאן גזירה ומיושב היטב דברי רבינו פה דלא כתב לגזירה זו כלל ופסק כרבב"ח אליבא דר"י כדמוכח מתשובת ר"י כאן. ודוק היטב בכל הדברים האלה כי קצרתי:

הלכה ט

הרי הדמים אסורים בהנאה. רבינו פה לא חילק כלל בין אם מכר בהקפה או לא ועיין בתוס' פ' השוכר דף ס"ב ד"ה יאות מ"ש בשם ר"א ור"י ובטור יו"ד סי' קל"ב וקמ"ד ואפשר דדחיק ליה לרבינו דא"א לומר סברתם דא"כ הא דבעי בגמ' שם דף ס"ג ע"ב שכרו לשבור בייע"נ מהו אם שכרו מותר או אסור ואס"ד כסברתם הא שם כבר נאבד האיסור קודם שמקבל המעות וכן הקשה בס' ל"ס אבל באמת יש ליישב קושיא זו דעיקר סברת ר"י הוא משום דבמוכר איה"נ כיון שאין להם דמים ואינם שווים כלום ומעות שנתן לו הלוקח הם גזל בידו או מתנה כדאמרינן בירושלמי גבי מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ר"ח בשם ר"ז לפי שאין דמיהן שוין כלום והמוכר אינו יכול לתובעו כיון דלא שוה כלום וא"כ אם מכרו בהקפה אינו חייב לו כלום ואם אעפ"כ משלם לו בתר הכי מתנה הוא דיהיב ליה ומש"ה שרי ומה"ט לא אמרו שמותר לתובעו דזה ודאי אסור כ"א בעבר וקיבל דמיהם ממנו מותר בדיעבד משא"כ בשכרו לשבור דאז מה"ת מותר וספיקא דתלמודא לא הוי כ"א אם מדרבנן אסור עכ"פ ושם הוא יכול לתבוע שכרו כיון שמה"ת מותר וא"כ שפיר קא מבעיא ליה אי מדרבנן אסור בעבר וקיבל כיון שהם אסרו ולא שייך כאן לומר דמעות מתנה כיון דמה"ת יכול לתבוע ודו"ק:

הלכה י

אפרה אסור בהנאה. עיין מ"ש בזה בפ"ג מהל' חו"מ:

פירש כוס אחד. עיין מה שאכתוב בס"ד פט"ז מהל' מאכלות אסורות. ומ"ש הכ"מ דגבי רמוני בדן כו' משום דשיל"מ ורבינו פליג על הרשב"א עיין ש"ך י"ד סי' ק"ב מ"ש על

הש"ע דכתב דין הרשב"א בשם יש מי שאומר ולא ראה דברי הכ"מ וכן כתב בס' מחנה ראובן מס' ביצה בשם מרכבת המשנה:

הלכה יז

נהנים בהם. עיין בתוס' דף מ"ד ע"ב ד"ה נהנין. ונ"ל קושיתם וגם סתירת רש"י דכאן פי' כר"ת ולקמן פי' בשכר. נראה דרש"י סובר דהפירוש הפשוט בשכר ושלא בשכר והא דלא נקיט להדיא בשכר כו' דהא מסקינן בסוגיא דבשלא בטובת ר"ג כבטובת אחרים דמי הרי דגבי אדם חשוב כר"ג גם בלי שכר אסור משום דזה גופיה טובה הוא שזה החשוב רוחץ בו ואי הוי נקט בשכר ה"א דדוקא בשכר תליא מילתא והכא נקט בטובה אפילו שלא בשכר אם הוא אדם חשוב. וכ"ז לפי המסקנא אבל לפי מה דס"ד דלא הוי נחית לחלק בין אדם חשוב ע"כ היה סובר פי' המתני' כמו שפירש"י הכי דאל"כ תקשה להס"ד קושית התוס' ועיין בל"מ ומל"מ ודו"ק:

הלכה יט

סכין כו'. עיין כ"מ ועיין בש"ך יו"ד סימן י' מש"כ ונראה דכל פלפולו כו' ודבריו תמוהים מאוד דהא ראיית הרא"ש מהא דמקשה הגמ' דף ח' ותי"ל משום שמנונית ולפי פי' הש"ך דבעי שכר סכין עדיין קושיא זאת במק"ע ואין לפרש דכוונת הש"ך במ"ש דהרא"ש מודה ז"א אלא במסוכנת וכמ"ש הש"ך בסימן קמ"ב לחלק בשיטת רבינו פה בין מסוכנת לחיתוך בשר וקושית הגמ' קאי על חיתוך בשר וכן מצאתי שהבין הרב פמ"ג בדברי הש"ך אבל המעיין בש"ך בספרו הארוך ביאר ושנה ושילש דהרא"ש מודה דיוליך שכר סכין גם בחיתוך בשר. ואפשר לומר בכוונת הש"ך הנה הגאון בת"ש כתב דשיטת הסוברים דבעינן שיוליך שכר סכין אין לחלק בין אם אין לו אלא סכין זה או יש לו עוד סכין דהיתרא אף שאין לו הנאה מזה מ"מ אסור. והגאון מ"ו חולק עליו דודאי לכתחילה מיהא אסור אבל בדיעבד לשיטת הרשב"א י"ל דמודה דא"צ הולכת הנאת סכין. ומעתה מיושב לשון הגמ' לפ"ד דמקשין האחרונים דאמאי נקט הגמ' אסור לשחוט לישנא דלכתחילה וי"ל דמיירי היכא דא"ל סכין אחר ועפי"ז שיטת הש"ך מיושב דודאי אי אסרינן כל הבהמה ע"כ צ"ל דלשון לכתחילה לאו דוקא אלא דאסור גם בדיעבד ושפיר הקשה הרא"ש מאי פריך ותיפוק ליה אבל אי לא קאי כ"א על שכר סכין שפיר י"ל דמיירי היכא דא"ל סכין ואין כאן איסורא בדיעבד ול"ק קושית הראב"ד ולפי מאי דמסיק הש"ך בסימן קמ"ב דבחתך בה בשר גם הרמב"ם מודה דלא אסר כולו מיושב קושית הרא"ש לשיטתו דקושית הגמ' קאי על חיתוך בשר דמיירי ביש לו סכין אחר מדנקט לשון לכתחילה ושפיר מקשה תלמודא ותיפוק ליה ודו"ק:

וחתני הרבני המופלג החרוץ מוה' שמשון קולקע נ"י בחידושיו ליישב קושית הרא"ש לשיטת רבינו לפמ"ש התוס' בחולין דף צ"ו ע"ב ד"ה ואפילו. בכ"מ שאנו אוסרים כדי קליפה אמאי אינו חוזר ואוסר מה שאצלו ה"ט שאין עובר כלל יותר מכד"ק ע"ש. ובאמת הסברא נותנת דכ"ש מוליך יותר אלא דזה לא איכפת לן דמשהו זה בטל במיעוטו אמנם בתקרובת שאפילו משהו אסור לשיטת הרמב"ם הל' ט' וא"כ הכל נאסר ושפיר מקשה הגמרא ות"ל משום שמנונית דאיסורא פי' שמנונית דתקרובת הגם דרש"י פי' נבילה לאו דוקא עיין בפי' ע"כ והאריך בזה:

פרק ח

הלכה א

וכן ח"ח. עיין כ"מ סוגיא בעלמא דאין מלמדין וצ"ע עכ"ל. עיין נוב"י מה"ת חיו"ד תשובה קכ"ה ולעיקר קושית הכ"מ י"ל דרבינו סובר כמ"ש בתורי"ד דקידושין נ"ח ה"ה דהוי מצי לאקשויי דגם למ"ד אין מלמדין הכא לא הוי ב"כ דמצרך צריכי ולא ניחא ליה לרבינו בתירוץ התוס' בקידושין וא"כ גם אי קיימ"ל כמ"ד א"מ אעפ"כ צריך קרא דהוא למעט ערלה וכה"כ וח"ח אסורין:

הלכה ד

נוטל מה שחידש. עיין בתוס' דף מ"ז ע"ב ד"ה והוא כו' שכתב ל"ד נוטל מה שחידש אלא נוקב כל האבן מעל"ע ועיין בשו"ת רמ"א ובס' ל"ס:

הלכה ו

שוחק כו'. עיין בהל' חו"מ פ"ג הי"א:

הלכה ט

שותפות כו'. כתב בהגהת אשר"י פ' ר"י סי' ב' משהוברר חלקו מותר בהנאה דהא בטלו אפילו למ"ד אין ברירה הכא יש ברירה דכל איסורו אינו אלא מדרבנן, רשב"ם בשם רש"י, וכוונתו דרבי בילדותו היה סבר דישראל אדעתיה פלח וגם חלק הישראל בטל ובזקנותו דהדר ביה ודאי אינו אלא להחמיר מדרבנן וזה שאמר בדרבנן יש ברירה אבל לפי מאי דקיי"ל הל' ה' אבניו הכל אבה"נ דאין ברירה וכתב רש"י במתני' דף מ"ג אבניה כו' אפילו חלקו של ישראל וכתב בתוי"ט אע"ג דמדרבנן יש ברירה מחמרינן ודברי רש"י סותרים אהדדי. ואפשר לחלק דשם יש עכ"פ אסמכתא בדברי קבלה ומדברי רבינו פה ג"כ משמע דלא כמ"ש בהגהת אשר"י וסתם דבריו:

טעונין גניזה. עיין כ"מ וצ"ע דברי הכ"מ הרי כתב התוס' שם ד"ה מה כו' דפירוש גניזה היינו ביעור וע"ש בת"ח:

הלכה יא

אם אינו יכול להחזירה. עיין השגת ראב"ד ועיין ירושלמי פ"ג ה"ב במה אנן קיימין אם בעתיד להחזירן לכליין ד"ה אסור ואי בשאינו עתיד להחזירן ד"ה מותר כי פליגי בסתם. ועיין בר"ן שכתב שיטת הרי"ף לחלק בהכי ולא העיר מירושלמי סיעתא לדבריו ובש"ע יו"ד סימן קמ"א ג"כ משמע כהך חילוקא ובזה ל"ק מה שהשיג בש"ך שם אלא דצע"ק בהא דאקשי ר"י לר"ל משוחק וזורה לרוח ליקשי לנפשיה וביותר קשה בהא דהקשה ר"ל לר"י מדתנן יתיז בקנה הא בזה מודה ר"י לשיטת הירושלמי וצ"ע:

פרק ט

הלכה א

שלשה. עיין כ"מ ועיין בתוס' ר"פ מה שהאריכו ורש"י סובר דנפקותא זו לרבותא נקט דגם במידי דתקרובת אי אי"ל בהמה שרי ולאפוקי מס"ד דמקשין דה"ק מלא יושיט כו' ובראי"ש הקשה עוד הא מב"ל לגמ' ולא איפשטא ורש"י סובר מדנקט לקמן וצריכא דאי תני נו"נ ה"א משום כו' ולא נקט משום ל"ע משמע דעיקר הטעם משום הרוחה ועיין ברש"י במתני' דעיר שיש בה כו' ד"ה שאין כו' דלמא מזבן לי בהמה כו' משמע דס"ל גם אי טעמא משום ל"ע עיקר גזירה אינה אלא משום לתא דבהמה ועפי"ז יש קצת ראיה מסוגיא לשיטת רש"י והיא שיטת רבינו דיל"ד בגמרא מה עלה על דעת בעל האיבעיא לומר דאיסור הוא משום ל"ע אמאי לא ניחא ליה מטעם הרוחה כמו באינך אלא משום דמשמע ליה דאיסורא דמתני' בכ"ע איירי ואין סברא לאסור כמ"ש התוס' מש"ה היה עולה על דעתו דהטעם משום ל"ע דהוי איסור תורה אז שפיר שייך לאסור בכ"ע משום לא פליג, ועיין בר"ן ספ"ק ודו"ק:

עוד יש לבה"ר לפי' רש"י ורבינו דהנה בירושלמי גרסינן דר"י ס"ל דנו"נ מותר וצ"ל אמוראי נינהו אליבא דר"י. ונ"ל דל"פ דבירושלמי מיירי ר"י במידי דלאו תקרובת ובתלמודא דידן דאמר ר"י נו"נ אסור היינו מידי דתקרובת דוקא וכ"מ בגמ' דקאמר ת"כ דר"ל ואמאי לא פריך מיניה לר"י וכ"ת דיש ברייתא מסייע לר"י ג"כ ז"א הא שני ליה ר"ל שפיר ודוחק לומר דלא מצי להקשות מיניה לר"י משום דא"ל דס"ל לר"י כחד תירוץ בגמ' דנו"נ א"ב בין ת"ק לחכמים בתראי וא"כ י"ל דברייתא אתיא כחכמים בתראי עיין בתוס' ד"ה ר"ל בסה"ד ודו"ק. וע"פ דברינו מיושב היטב דלא מצי למפרק מיניה לר"י

די"ל דברייתא מיירי במידי דלאו תקרובת קאמר ת"כ דר"ל משום דלא מחלק ומוכח כפירש"י ורבינו גם מסוגיא הזאת. ודברי הל"מ כאן צע"ג:

הלכה טז

ב"י כו'. עיין כ"מ וכבר הביא רבינו דין זה בהל' שבת פ"ב. שוב מצאתי שכבר הרגיש בזה בכנה"ג:

פרק י

הלכה ד

להשכיר כו'. עיין כ"מ ואפשר דמש"ה נקיט הר"מ כן לאשמועינן דוקא להשכיר אבל מכירה דכ"ע שרי וכמ"ש בתוס' דף כ"א ד"ה אף במקום בשם הירושלמי וכמ"ש בל"ס שם פי' הירושלמי דסד"א דהחמירו רבנן כמו לס"ד דשכירות קניא כמו מכירה וקאמר דאעפ"כ אסור דוקא להשכיר וגמ' דידן בעי לשנויי גם לישנא דמקום:

ולא בנתינה. רבינו פסק כר"י ועיין בטיו"ד סימן קי"ז בהגהת כנה"ג שם שהבין דהטור פסק כר"מ דגם נתינה מותר ומה שהביא שם בשם היש"ש צע"ג ואין מקומו פה להאריך:

פרק יא

הלכה ג

ישראל כו'. עיין כ"מ ועיין ב"ח יו"ד טעם היתר זה משום דעיקר בכוונה תליא מילתא והוי דשא"מ ע"ש:

הלכה ד

אין מנחשין. עיין כ"מ ובירושלמי פ' במה אשה הל' ט' הביא בק"ע תוספתא היה מתחיל במלאכה ואמר יבוא פלוני שידיו קלות ויתחיל בה ה"ז משום דרכי אמורי וכ"ה בבבלי סנהדרין ועוד כ"ד שהם משום דרכי אמורי ותימה שאין העולם נזהרין בזה. ואפשר כיון שאבד זכר האמוריים לא חשו בכך. ועיין ב"ח שכתב חלילה לעבור ע"ז רק להיות מתמימי דרך דכתיב תמים תהיה עם ה' אלהיך:

הלכה יב

וקורא פסוק. עיין ק"ע שבת דף כ"א ד"ה אין, שכתב דעיקר הגירסא אין קורין על המכה פסוק בשם דוקא ע"ש דף מ"ג ד"ה לוחשין חזר מזה והודה לאסור בכ"ע:

הלכה יד

לשאול כו'. עיין ש"ך יו"ד רס"י קע"ג דעבור חולה שאין בו סכנה מותר לשאול לקוסמים ע"ש. ועיין בס' משנת חכמים סימן מ"ו הרבה פוסקים שחלקו עליו:

פרק יב

הלכה א

אלא א"כ סייע. עיין כ"מ מ"ש ויותר נ"ל כו', דברי הכ"מ מופלאים מאד דהא תני בגמ' אחד המקיף ואחד הניקף לוקה ופירש"י במכות דכתיב לא תקיפו בלשון רבים, ועוד פי' הראב"ד מביאו הריטב"א שם דטעמא דניקף נפקא לן מדכתיב לא תקיפו דמשמע לא תניחו להקיף וכן לא תשחית לא תבא להשחית וא"כ פשיטא דאיכא לאו לניקף אלא דאין לוקין משום דהוי לאו שאב"מ כ"א במסייע ומה ענין זה לאין שלד"ע. ודוחק לומר דכוונתו משום דס"ל כמ"ש רש"י דכל ענין דרשא דלא תקיפו הוא מדכתיב לשון רבים וקאי על הניקף ועל המקיף ולא חייבה תורה לניקף כ"א דומיא דמקיף בעושה מעשה כמוהו אבל אם לא עשה מעשה כלל לא מפורש לאו לניקף. אבל לא משמע כן מסוגיא דנזיר דמבואר שם דלא מקשינן בכה"ג דהא מחייבינן איש המקיף את הקטן, ועיין בתוס' ריש שבועות. ובלי ספק נראה לי שהדברים האלה אינם דברי הכ"מ. שוב ראיתי שגם בס' משנה תורה האריך לתמוה על דברים האלה ומסיק דליתא לדבריו ע"ש:

הלכה ב

העבדים כו'. עיין מל"מ ועיין מ"ש המל"מ בהל' מלכים פ"י הל' ז':

הלכה ו

ל"נ אלא השחתה בתער. עיין בתוס' ריש שבועות שהוכיחו דבהקפת ראש בכל דבר אסור אפילו במספרים דהא לא תקיפו כתיב ביה ובכולא סוגיא לא איירי בהא אלא בהשחתת זקן בלחוד. ומ"ש הכ"מ משנה בפ"ב דמכות פלוגתא דר"א ורבנן צע"ג דפלוגתתם בהשחתת הזקן מיירי ע"ש בתוס' שהאריך בזה והב"ר לזה מסוגיא דנזיר דף י"א. אמנם דברי רבינו מפורשים בתוספתא כמ"ש התוס' שם וקושיתם כתב הריטב"א במס' מכות דל"ק לשיטת רבינו דהא דסבר רבינו דהקפה בתער דוקא מהשחתה הוא דיליף ומש"ה אילו לא כתב אלא ראשו ה"א ודאי ס"ד דגלוח מצורע בכל דבר אבל בתר דכתב רחמנא זקנו ולמדנו ממנו דגלוח מצורע בתער דוקא ממילא ידעינן דבעלמא נמי בין הקפה ובין זקן לא נאסרה בעלמא אלא בתער ומ"מ סיים שם הנזהר שלא להקיף אפילו במספרים כעין תער ה"ז משובח ע"ש:

הלכה יא

כתב ולא רשם פטור. משמע דאיסורא דרבנן גם ברשם וחקק לבד וכ"כ התוס' במס' גיטין דף כ' ע"ב ד"ה בכתובת קעקע כו' ומיהו איסורא דרבנן איכא דאפילו אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו כו' וכוונת דבריהם אע"ג דקיי"ל כס"א דמותר ליתן א"מ היינו משום דמכתו מוכח עליה אבל לא משום דלא הוי כתיבה וחקיקה ש"מ דאיכא איסור דרבנן כתב או חקק לבד מפני מראית עין ובס' משנת חכמים סי' נ"ז האריך בזה ודעתו כיון דקיי"ל כר"א דאפילו איסורא דרבנן ליכא לא נהירא. ומה שהביא ראיה מדברי רבינו שכתב פטור ולא כתב אם עבר לוקה מכות מרדות אין זה ראיה דמצינו הרבה כן בדברי רבינו שסמך על מה שכתב בפי"ח מהל' סנהדרין וגם אין כל איסורין שווין ולוקין עליהם, ע"ש מ"מ פ"א מהל' שבת ופר"ח או"ח רסי' תצ"ו באריכות. ומ"ש פוק חזי מאי עמא דבר שלפעמים אדם רושם בבשרו בדיו או בשאר צבעונים ולא שמענו מעולם שאסור מדרבנן אין ראיה דלאו כ"ע דינא גמירי ולא יפה עושים. וראיתי בפסקי תוס' מס' גיטין שכתב וז"ל ומדרבנן אסור אפילו אפר מקלה על גבי מכתו ודברים אלו צ"ע למה דחו דברי ר"א מהלכה ותו דהרי כתבו התוס' במס' מכות דהלכה כר"א ואפשר דס"ל כיון דרב ביבי בר אביי קפיד אפילו אריבדא דכוסלתא וגם דברי ר' מלכיו משמע דהכי הלכתא וזה הוא שכתב במס' מכות וכן הלכה וקשה לאיזה צורך כתב זאת פשיטא דהלכתא כר"א. ודע עוד דשיטת הרי"ף והרא"ש לפסוק כר"ש דאינו חייב עד שיכתוב השם, ועיין בריטב"א שם דלדידיה ליכא איסורא ליתן אפר מקלה כלל. ואפשר דעפי"ז יש לנהוג היתר לסמוך על דברי הרי"ף והרא"ש ולדבריהם אין כאן איסורא דרבנן דרשם לבד ודו"ק:

ודע דעל מ"ש רבינו בהלכה א' ובהלכה ז' כתב הטור יו"ד בסי' קפ"א אין אנו צריכין לבקש טעם למצות ה' כי מצות מלך הוא עלינו. ובד"מ ובב"י כתב ליישב דבריו ע"ש. ועמ"ש רבינו בעצמו בטוב טעם ודעת בסוף הלכות מעילה ומ"ש פה ויצא חוץ מגדרו לתת טעם מפני שכתב רבינו בהלכה ט' שצריכין לעשות סייג וגדר ואסרו חז"ל להעביר תער בכל הגוף צריך רבינו להקדים דכל מה שאסרו מפני טעם זה גדרו גדר גדול שלא לנגוע באפס קצהו והחמירה בו התורה לעבור על כל פאה ופאה ובא להזהיר העם שאין להקל בו כלל ואין לזה שום היתר בעולם שהרי נאמר לא תקיפו אחד הספר ואחד המסתפר במשמע כמ"ש רבינו. ודברי הכ"מ כבר כתבתי דאין להם הבנה כפשוטן וכ"כ בכנה"ג ואף אם איננו מסייע שהוא לאו שאב"מ עכ"פ איסור לאו איכא מה"ת ועובר על חמשה לאוין ולא עוד אלא דלפי מ"ש בס' החינוך דבלאו דמשכחת בו לפעמים מעשה

חייב גם בלא מעשה א"כ חייב מלקות גם בלא מסייע והא דקשה ע"ז מהא דאמרינן בס' מכות שם מאן דאכל תמרי בארבילא לקי נראה דהיינו מקמי דידע דמשכחת לה בלי מעשה אבל לבתר דמשני דמשכחת לה בלי מעשה גם אם אינו מגלח בעצמו א"כ בכל ענין חייב מלקות. ובאמת מצינו בחינוך דכתב היפך מזה וכבר ישבתי דבריו ואין מקומו פה להאריך ולכ"ע איסור ל"ת מה"ת איכא ואפילו אם מגלח ע"י נכרי כמ"ש התוס' בריש מס' שבועות וכן מוכח דאין שום צד היתר שבעולם במגלח בכל זמן אפילו שתי שערות קטנות מאוד דעכ"פ השחתה מקרי וכן מוכח לפי מה שאכתוב בס"ד בפ"ח דנזיר דמשמע שם דא"צ לגלח השערות בב"א אלא אם מגלח מעט מעט רק שיש כאן גלוח כל השערות ביום התגלחת וא"כ אעפ"כ התירה התורה לעשה דידחה ל"ת ואי יש תקנה הא קיי"ל כ"מ שאתה יכול לקיים שניהם א"ד. ועוד ראיה יותר מהא דאמרינן במס' נזיר בהא דאמר ר"ה המקיף את הקטן חייב אמר ליה ראב"א לר"ה ודידך מאן מגלח להון ע"ש דף נ"ז ע"ב בתוס' ד"ה ודידך שראה בנים קטנים מגולחים כו' וקשה אי ס"ד דאפשר בשום היתר בעולם א"כ מאי קשיא דראה אותן מגולחים דלמא עבד בכה"ג א"ו דאין שום היתר כלל בעולם ואותן אנשים עוברים על חמשה לאוין מפורשים וע"ש בגמ' דראב"א אמר חובה תקברינהו לבניה דלייט על הך איסור דהשחתה דפאות הראש והזקן דשווין להדדי וביותר לשיטת רבינו דשוין גם בתער. ועיין בס' הזכרונות דף ל"ט ע"א מה שכתב בזה כי אותן אנשים החטאים האלה בנפשותם המגלחים זקנם בתער מה יענו ליום הדין וחטאתם כבדה מאד כי יפקוד ה' על עונם וכל האומר הקב"ה וותרן הוא כו'. ומעתה חובה הוא על האבות ללמד להבנים ולדבר על לבם שישובו מדרכם הרעה ואיש את רעהו יעזור להדריכו בדרך ישרה בשפה רפה ובלשון רכה בדברים נעימים כאשר ידברו המוכיחים עוד היום בתחנונים ועין בוכה לשבור גרם העבירה. וסוף סוף ישראל יש להם בית קיבול להחזיק ברכה ויהיה נכנסים במסורת הברית יקחו מוסר ישיתו על לבם רעתם ישכילו לאחריתם וישמעו לקול הורים ומורים ותבוא עליהם ברכת טוב: